

Ehhez a felismeréshez, s az ebből fakadó feladatokhoz mindenkéltől irányt mutat a Magyar Dolgozók Pártja köznevelési programja, valamint a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának a népi kollégiumokról hozott 1948 szeptemberi határozata, amely a magas követelményekkel dolgozó, magasszínvonalú nevelő- és oktatómunka kialakítására irányít.

Neveléstudományunk első feladata, hogy vizsgálódásaival, kutatásaival hozzájáruljon a magyar iskoláknak a szocialista embernevelés műhelyévé való átalakulásához; hozzájáruljon az oktatói és nevelői munkának ahhoz a színvonal-emeléséhez, ami az iskolák szociális összetételének megváltoztatása terén folyó sikeres harc egyenes következménye.

Ennek a neveléstudománynak keretei közt újfajta gyermeklélektan-nak kell kialakulnia, olyan gyermeklélektan-nak, amelynek gerincét a nevelőhatások, s azok eredményei képezik. Természetesen nem akármilyen hatásokról, s e hatások nem akármilyen eredményéről van szó, hanem azokról, amelyek a szocialista építés harcos, bátor, nehézségektől vissza nem riadó emberét felnevelhetik.

Hogy ehhez a munkához hozzáfoghassak, szükséges, hogy a marxizmus-leninizmus tanításának fényénél a burzsoá objektivizmus maradványait, e sorokom túlmenően, részletesebben s más munkáimra is kiterjesztve, átdolgozzam és felszámoljam.

Mérei Ferenc

AZ ÚJ TANKÖNYVEK TIPOGRÁFIAI BÍRÁLATÁHOZ

(Válasz Rényi Péternek.)

Rényi Péternek a „Papír- és Nyomdatechnika“ 1949. szeptemberi számában megjelenő bírálatára értékes segítséget nyújt a tankönyveink tipográfiai színvonalának emeléséhez.

Rényi Péter elsősorban a legmegfelelőbb betűfajta megválasztásának kérdését veti fel. Az eddig megjelent 34 tankönyvben szinte valamennyi nálunk használatos betűtípus megtehető, közöttük számos olyan, amely — mint írja, — elavult, szemrontó, izléstelen. Előfordul, hogy egy könyvön belül többfajta betű szerepel, például az I. osztályos tankönyv városi változatában, ami mehehezíti a gyerek számára az olvasni tanulást.

A betűnagyság is lényeges kérdés. Nem szabad a gyermek számára nehezen olvasható petit betűket alkalmazni, különösen nem egy egész könyvben, mint pl. a VIII. osztályos magyar könyvben.

Nem kielégítő a tankönyvek tipografizálása sem. A szövegek, címek, rajzok kompozíciója nem tükrözi azt a változást, ami a könyvek tartalmában megmutatkozik. Az elcsépelet, művészietlen megoldások rombolják gyerekeink izlését.

Igen fontos, hogy a tankönyvek nyomása kifogástalan, olvasható legyen. Az új tankönyvek közül igen sok rosszul nyomott, szürke. Különösen vonatkozik ez a III. osztályos városi olvasó könyvre.

A könyvek kötésénél sem gondoltak arra, hogy a dróttal átütött könyvek összecukódnak, a kisgyerekeknek folyton küzdenie kell vele. A borítólapok

legyszerűsítése örvendetes tény, de kissé merevre sikerűtek. Rajzos megoldás a borítólap színének variálása ezen a fokon igen hasznos lenne.

Az illusztrációk, arcképek, díszítő rajzok sok kívánnivalót hagynak még maguk után, sok a felületes összecsapott munka.

Rényi Péter kritikája arra mutat rá, hogy a tankönyvek nyomdai kiállítása elmaradt attól a fejlődéstől, amely új tankönyveinket ideológiai szempontból jellemzi.

Szükséges megvizsgálunk most, amikor már megkezdődtek az 1950-es tankönyvkiadás előkészületei, hogy mi volt a hibák oka, és ezeket az okokat milyen módon lehet megszüntetni.

Az Országos Neveléstudományi Intézet szerint elsősorban a szervezés és ütemezés hibái okozták a tipográfiai lemaradást.

A szervezés fő hiányossága, hogy sem az Országos Neveléstudományi Intézetben, sem a Tankönyvkiadó Nemzeti Vállalatnál nem volt a tankönyvkészítésnek egy teljes hatáskörű tipográfiai felelőse. Az ONI a tankönyvek szerkesztésével együtt elkészítette és megbíráltta az illusztrációkat és néhány egészen általános nyomdatechnikai utasítást adott, (például, hogy melyik könyv készüljön offsetnyomással). A Tankönyvkiadó N. V. viszont a részletes kérdésekben kénytelen volt alkalmazkodni az egyes nyomdák kapacitásához, berendezéséhez, betűkészletéhez.

Egyelőre elkerülhetetlen, hogy a tankönyvek több nyomdában készüljenek. Hosszú évekig nem lesz még olyan teljesítőképeségű nyomdaüzeme az országnak, amely az összes tankönyvek nyomását el tudná végezni. 4—5 millió példány, cca. 150 könyv, ez a tankönyvkiadás jelenlegi terjedelme. Ezt a mennyiséget csak megosztva lehet kigyártani.

De azt lehetséges és szükséges is volna elérnünk, hogy néhány nagy nyomdavállalatunk — alapul véve Rényi Péter bírálatát és az arra érkező hozzászólásokat, — komolyan felkészüljön a tankönyvnyomtatás különleges követelményeire. A tankönyv, mint évenként ismétlődő nagy idenymunka, megkövetel bizonyosfokú profilozást.

A tankönyvkészítés idenyjellegét még sokáig fenn kell tartanunk, hiszen Népköztársaságunk olyan hatalmas iramú fejlődésben van, hogy az öt-hathónapos előre elkészítés komoly tartalmi hiányosságokat jelentene. Például, ha ebben az évben már júliusban kinyomtatnunk volna a tankönyveket, akkor nem lehetne ott a címlapukon a Magyar Népköztársaság címere és a szövegükben sehol sem szerepelhetne a Népköztársaság Alkotmánya.

Azonban a tartalom időszerűségének jogos igénye mellett sem engedhető meg, hogy a jövőben ilyen rövid idő álljon a nyomdák rendelkezésére, mint ebben az évben. A tankönyvek tipográfiai előkészítéséhez, szedéséhez, tördeléséhez, nyomásához, fűzéséhez nagyobb gondosságra, tehát aránylag több időre van szükség, mint más könyvek elkészítéséhez. Nem szabad megengednünk, hogy a kéziratok késése a gondos kivitelezés idejéből vegyen el. Az abnormisan rövid határidős nyomdai munka drágább és rosszabb minőségű. A tankönyvek minőségének pedig kifogástalannak kell lennie.

Egyes könyvek zsúfoltságának, kisbetűs szedésének könnyen megszüntethető bürokratikus oka volt.

A szerzőkkel kötött szerződés ugyanis a könyv terjedelmét tisztán szám alapján kiszámított ívterjedelemben adta meg, abból a helyes megfontolásból kiindulva, hogy a képek helye és a tördelési hézagok után ne kelljen szerzői honoráriumot kifizetni. Ez az eredetileg megszabott terjedelem viszont belekerült minden további kimutatásba és a nyomda számára is maximális terjedelemként szerepelt. Tehát például egy folyamatos szedésben 10 ívnyi szöveget kellett volna rászorítani képekkel és tankönyv számára alkalmas tipográfiával 10 ív papírra. Ebből vagy túllépés származott, vagy zsúfoltság, vagy mind a kettő. A megoldás egyszerű: két terjedelmet kell megjelölni már eleve: szerzőit és nyomdait.

A legmegfelelőbb betűfajta kiválasztása és a matricáknak minden tankönyvnyomda számára való elkészíttetése szintén megoldható és megoldandó feladat.

Ezt a kérdést anélkül kell megvitatni, ahol a pedagógusok és a nyomdászok elmondának egymásnak a szempontjaikat és megállapodnának a legjobb betűfajta használatában.

A többi tipográfiai kérdés megoldása a Tankönyvkiadó N. V. most szervezett grafikai csoportjára vár. Ugyancsak a grafikai csoport fogja elkészíteni az illusztrációk nagyrészét, az egyéni művészi megoldást igénylő rajzok kivételével. Ezzel él fogjuk érni, hogy a szakbrák egységesek és színvonalasak lesznek. A művészi tankönyvillusztrálás azonban — ha egy két kivételes tehetség munkáit nem nézzük, — még mindig megoldatlan kérdések közt fog szerepelni. Művészeink elvben már állást foglaltak a realista ábrázolás mellett, de abba idő telik, hogy ezt az állásfoglalást a szemük és a kezük is magáévá tegye.

Ezen az alapvető nehézségen kívül a rajzok minőségét is veszélyeztette a rövid határidő és a szerzők-rajzolók kapcsolatának lazasága, amey részben szintén szervezési kérdés.

A tankönyvek címlapja tekintetében szintén helyesen jelöli meg a bírálat a jövő fejlődés útját: a változatos rajzos megoldásokat. Ismerjük és követendő példának tartjuk a szovjet tankönyvek kötésének finom, gazdag megoldásait. De ma még nálunk igen fontos, hogy az egységes állami kiadású tankönyvek első pillantásra felismerhetőek legyenek. A népköztársasági címer és az egységes címlap különbözötteti megidei tankönyveinket minden régi, forgalomból kivont, idejétmúlt, reakciós tankönyvtől.

A következő években, az ötéves terv éveiben fokozatosan lehetővé válik majd a tartósabb borítólap, sőt talán hamarosan a félvászonkötés készítése is. A könyvek külső és belső díszítése is nagyobb szerepet fog kapni, természetesen elsősorban a magyar népi díszítőművészet felhasználásával. Az általános iskola alsó osztályainak olvasókönyvében csakugyan nem alkalmaztuk kellő mértékben a díszítéseket. De amit elhagytunk, a tavalyi könyvekhez képest, az nem népi díszítés volt, hanem a rajzolók hevenyészett helytöltő mintái, sőt a harmadikos városi könyvben a nyomdai lomtárból előkerült cirádák. Ezeknek nincs helyük a tankönyvekben.

Az Országos Neveléstudományi Intézet ezután is örömmel fogad és megszívlel minden ehhez hasonló, komoly és építő bírálatot. *Iskolásgyerekektől, szülőktől, pedagógusoktól, bármilyen területen működő szakemberektől szívesen fogadunk kritikát, akár apró részletre, akár egész könyvekre vonatkozólag.* Tudjuk, hogy a tankönyvkészítés hatalmas feladat, nem is lehet tökéletesen elvégezni, de éppen ezért szükséges, hogy a hibákat felismerjük és kiküszöböljük.

Vargha Balázs

A munkaversenyben az a legjelentősebb, hogy az embereknek a munkában való nézeteiben gyökeres fordulatot idéz elő, mert a munkát szégyelni való és súlyos teherből, aminek azelőtt tekintették, a becsület dolgává, a dicsőség dolgává, érdem és hősiesség dolgává változtatja. Ehhez hasonló valami a kapitalista országokban nincs és nem is lehet

S z t á l i n.

ADATOK AZ ELLENFORRADALOM KLERIKÁLIS PEDAGÓGIÁJÁHOZ

Rákosi Mátyás 1949. szeptember 30-i beszédében felhívta a Párt és az egész dolgozó magyar nép figyelmét a klerikális reakció újabb mesterkedéseire. A klerikális reakció mesterkedései nemcsak mai keletűek: évtizedek, évszázadok óta kerékkötője volt a klérus a társadalom és a tudományok haladásának, hű szövetségese a politikai reakciónak.

Az egyháznak hatalmas latifundiumai, hitbizományai voltak; évszázadok óta erős szálak fűtétek az államhoz, a kizsákmányoló uralkodó osztályokhoz. Ezért az egyház mindenben kiszolgált a feudális földesurak és a kapitalisták érdekeit. Az egyház a kulturális fronton is teljes mértékben az uralkodó osztályok politikáját folytatta. A klerikális pedagógia legfőbb funkciója Horthyék reakciós feudál-kapitalista rendszerében tehát az volt, hogy a maga eszközeivel mindenben támogassa a feudál-kapitalista államot a haladó erők elleni harcban.

„Mint magyar kultuszminiszter, bevallom — mondotta 1925-ben gróf Klebelsberg Kunó kultuszminiszter (Beszédei, cikkei és törvényjavaslatai, Budapest, 1927. 627. l.) —, hogy az állami eszközök nem elégségesek a lelki rekonstrukcióra, ezért vagyok ellensége az egyház és az állam elválasztása tanának. Ellenkezőleg, hívom a szerzetesrendeket, a szerzetestanárt a gimnáziumba, és a magyar apácát az iskolákban és klinikákban, jöjjenek, fogjunk össze...“ Más helyütt ezt olvashatjuk: „A nagy világnézeti harcot a szociáldemokráciával nem az államok, hanem az egyházak fogják megvívni. (Kiemelve tőlem BJ.) A harc az egyházak és a szocializmus között fog eldőlni... a dolgoknak ez az állása óriási felelősséget hárít a magyar történelmi egyházakra. Egy-